

Uredba EUDR – odgovor EU na izzive krčitev in degradacije gozdov

EUDR Regulation - EU's response to the challenges of forest deforestation and degradation

Matjaž DOVEČAR¹, Špela ŠČAP¹

Izvleček:

Prispevek predstavlja ključne vidike nove evropske uredbe, imenovane EUDR, in analizira njene posledice za zunanjo trgovino Republike Slovenije. Uredba je bila sprejeta kot odgovor na vedno večje težave glede krčitev in degradacije svetovnih gozdov. EUDR uveljavlja pravila in sistem potrebne skrbnosti za sedem ključnih primarnih proizvodov, ki so odgovorni za največji delež krčitev in degradacije gozdov, in sicer za dajanje na trg v državah članicah Evropske unije (vključno z uvozom iz tretjih držav) ter za izvoz v tretje države. To pomeni široko razširitev v primerjavi z dosedanjimi uredbo EUTR, ki je prav tako določala obveznosti gospodarskih subjektov, ki dajejo les in lesne proizvode prvič na trg Evropske unije. Uredba EUDR nalaga nove zadolžitve gospodarskim subjektom in trgovcem, vplivala pa bo tudi na pristojne organe in carinske službe. Zaradi predvidevanja mogočih vplivov začetka izvajanja uredbe se prispevek osredotoča tudi na dve, za Slovenijo ključni kategoriji, in sicer lesni proizvodi in guma, ter predstavlja značilnosti zunanjetrgovinske menjave Slovenije z državami članicami in nečlanicami EU.

Ključne besede: uredba EUDR, krčenje gozdov, sistem potrebne skrbnosti, zunanja trgovina, tveganje

Abstract:

This article presents the most important aspects of the new European regulation, called EUDR, and analyses its impact on the foreign trade of the Republic of Slovenia. The regulation was adopted in response to the increasing problems related to deforestation and forest degradation on a global scale. The EUDR introduces rules and a due diligence system for the placing and making available on the Union market and for the export of seven key primary products that are responsible for the majority of deforestation and forest degradation. This represents a significant extension compared to the previous EUTR Regulation, which for the first time also set out the obligations of economic operators placing timber and timber products on the European Union market. The EUDR imposes new obligations on economic operators and traders but will also affect the competent authorities and customs services. In anticipation of the potential impact of the start of the implementation of the Regulation, this article also focuses on two key categories for Slovenia, namely timber products and rubber, and presents the characteristics of Slovenia's foreign trade with EU Member States and non-Member States.

Key words: EUDR Regulation, deforestation, due diligence system, foreign trade, risk

1 UVOD

1 INTRODUCTION

S premišljenimi ukrepi za doseganje ciljev trajnostnega razvoja se Evropska unija (EU) usmerja tudi v preoblikovanje dobavnih verig, da bi spodbudila čim bolj okoljsko in družbeno koristne prakse. Posebno so na udaru svetovni gozdovi, saj smo jih od leta 1990 izgubili kar 420 mio ha, v obdobju med letoma 2015 in 2020 pa za okoli 10 mio ha vsako leto (FAO, 2020). Od tega je trgovinski uvoz v EU odgovoren za približno desetino tega oz. za krčitev en mio ha gozdov na leto (GWMI, 2023).

Problematiko naslavlja nova evropska uredba z oznako (EU) 2023/1115: Uredba o omogočanju dostopnosti nekaterih primarnih in drugih pro-

izvodov, povezanih s krčenjem in degradacijo gozdov, na trgu Unije in njihovem izvozu iz Unije ter o razveljavitvi Uredbe (EU) št. 995/2010 (v nadaljevanju: uredba EUDR). Uredba EUDR, ki je začela veljati 29. junija 2023, nadomešča doslej veljavno Uredbo (EU) št. 995/2010 o obveznostih gospodarskih subjektov, ki dajejo na trg les in lesne proizvode (EUR-Lex, 2021). Predhodna uredba (v nadaljevanju: EUTR) in njeno izvajanje sta se izkazala kot pomanjkljiva, kar je bilo ključno pri oblikovanju temeljev in ciljev nove uredbe. Uredba EUDR se osredotoča na problematiko velikega prispevka EU h krčenju svetovnih gozdov, kar prispeva tudi velik delež v 11 % globalnih emisij toplogrednih plinov iz tega naslova. Zato nova

¹ Gozdarski Inštitut Slovenije, Večna pot 2, 1000 Ljubljana, Slovenija

uredba znatno širi nabor proizvodov, in sicer bo poleg lesa veljala še za naslednje primarne proizvode: oljna palma, kakav, kavo, sojo, gumo in govedo ter izdelke iz navedenih primarnih proizvodov, kot so npr. čokolada, pohišstvo, tiskan papir, nekateri derivati palminega olja (navedeni v prilogi I sprejete uredbe). Poleg izpolnjevanja pogojev »legalnosti«, t. j., da so proizvodi pridelani v skladu z nacionalno zakonodajo države porekla, je kot pogoj za dajanje na trg potrebno tudi izpolnjevanje zahteve glede nepovzročanja krčenja gozdov in vzpostavitev sledljivosti proizvodov do posameznih proizvodnih zemljišč. Uredba EUDR poleg krčitev vključuje tudi degradacijo gozdov (EUR-Lex, 2023). V članku predstavljamo vpliv uredbe na zunanjo trgovino Slovenije za obravnavane proizvode, še zlasti za lesne proizvode in gumo, ki od vseh sedmih proizvodov, vključenih v uredbo, zavzemajo največji odstotek vrednosti zunanjetrgovinske menjave.

Uredba EUDR je tako pomemben odgovor na vedno večje globalne izzive krčitev in degradacije gozdov.

2 GLAVNE ZNAČILNOSTI UREDBE EUDR

2 KEY FEATURES OF THE EUDR REGULATION

Krčitev gozdov je definirana kot sprememba tipa zemljišča iz gozdnega zemljišča v zemljišče za kmetijsko rabo ne glede, ali ga povzroči človek ali ne, degradacija gozdov pa stanje gozdov, ki so bili zaradi netrajnostne rabe spremenjeni onkraj normalnih učinkov naravnih procesov (EUR-Lex, 2023; Vásquez-Grandón in sod., 2018). EUDR je v primeru bodisi krčitve gozda bodisi njegove degradacije (četudi bi bila npr. sprememba primarnega oz. naravnega gozda v gozdni nasad), osredotočena izključno na kmetijsko rabo. Oboje vodi v številne in multiplikativne negativne učinke, tudi na podnebne spremembe. Medvladni odbor za podnebne spremembe (ang. *IPCC - Intergovernmental Panel on Climate Change*) ocenjuje, da 23 % skupnih antropogenih emisij toplogrednih plinov (2007–2016) izvira iz kmetijstva, gozdarstva in druge rabe zemljišč, približno 11 % skupnih emisij je posledica gozdarstva in druge rabe zemljišč,

večinoma krčenja gozdov, medtem ko preostalih 12 % neposrednih emisij izvira iz kmetijske proizvodnje, kot sta živinoreja in gnojila (IPCC, 2019).

Pri opredelitvi glavnih značilnosti uredbe EUDR lahko začnemo s časovno komponento – presečni datum za določitev območij krčitev gozdov je bil 31. december 2020. Od tedaj naprej spremljamo novo izkrčene površine gozdov zaradi kmetijske rabe. Uredba EUDR je začela veljati 29. junija 2023. Začetek izvajanja uredbe je predviden osemnajst mesecev po uveljavitvi oziroma 29. decembra 2024. Izjema je predvidena za fizične osebe in mikropodjetja, za katere je začetek izvajanja uredbe predviden štiriindvajset mesecev po uveljavitvi oziroma 29. junija 2025. Prav tako bo 29. decembra 2024 prenehala veljati obstoječa uredba EUTR in bo za les in lesne proizvode v celoti začela veljati nova uredba EUDR, vključno z njenimi jedrnimi obveznostmi. Izjema so okrogli (nepredelan) les in lesni proizvodi, ki so bili proizvedeni pred 29. junijem 2023 in bodo dani na trg od 30. decembra 2024; zanje bo do 31. decembra 2027 še veljala uredba EUTR (GWMI, 2023). Nova uredba EUDR bo v prvi fazi bdela nad pogojem »brez krčitev gozdov«, prav tako pa tudi nad zakonitostjo pridobljenega lesa oz. izdelkov iz njega. Ena glavnih jedrnih zahtev uredbe je t. i. Izjava o potrebni skrbnosti, ki od gospodarskih subjektov terja dosledno ravnanje in zajema pomembne informacije o primarnem proizvodu, kot so lokacija pridobitve, količina in vrsta dreves, naziv proizvajalca in še nekatere druge podatke, predvsem pa z izhodišča »brez krčitev gozdov« od gospodarskih subjektov zahteva oceno tveganja in ukrepe za zmanjšanje tveganja za proizvode, ki so namenjeni trgu ali izvozu. Ta novost je ključna, saj brez sistema potrebne skrbnosti ne bo mogoče dati na trg EU nobenega izmed obravnavanih primarnih proizvodov, niti jih izvažati iz EU v tretje države. Poleg proizvodnje v državah članicah EU se uredba nanaša tudi na uvoz in izvoz teh proizvodov. Izjavo o potrebni skrbnosti, ki se opira na člene 8, 9, 10 in 11 uredbe EUDR, sestavljajo zahtevani koraki: zbiranje ključnih informacij o proizvodu, ocena tveganja, ukrepi za zmanjšanje tveganja ter zagotavljanje spoštovanja človekovih pravic in zakonodaje države proizvodnje (EUR-Lex, 2023).

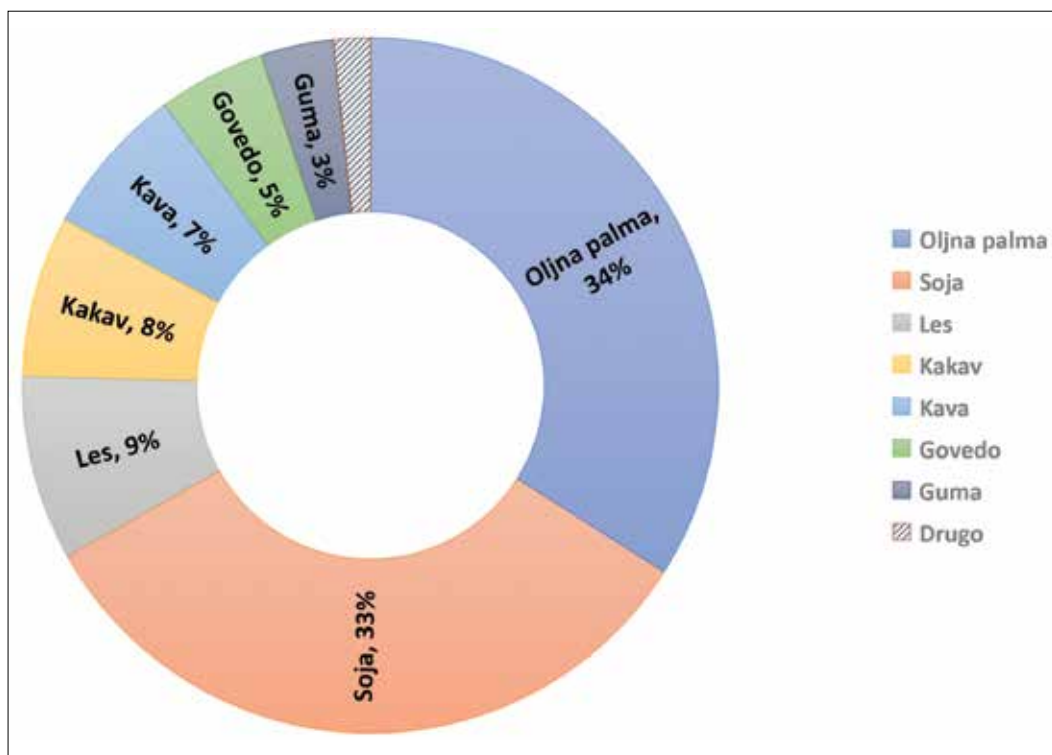
Uredba EUDR tako združuje zahteve glede večstopenjskega postopka potrebne skrbnosti s

sistemom primerjalne analize, ki jo razvija Evropska komisija, s katerim bodo države razvrščene glede na obseg krčenja in degradacije gozdov, povezanim z določenimi primarnimi proizvodi, skupaj z merili v povezavi z vključenostjo držav v boj proti krčenju in degradaciji gozdov. Države bodo razvrščene v tri kategorije: države z majhnim, standardnim in velikim tveganjem. V skladu z uredbo je »gospodarski subjekt« vsaka fizična ali pravna oseba, ki v okviru gospodarske dejavnosti da obravnavane primarne proizvode na trg ali jih izvaža. Obveznosti gospodarskih subjektov in organov držav članic se bodo razlikovale glede na stopnjo tveganja, ki jo predstavlja država proizvođa. Za blago iz držav z velikim tveganjem je predviden obseg kontrol pristojnih organov držav članic v višini 9 % pregledov gospodarskih subjektov in količin. Za blago iz držav s standardnim tveganjem uredba predvideva najmanj

3 % pregledov gospodarskih subjektov in 1 % za države z majhnim tveganjem. Za države oz. regije z majhnim tveganjem bodo prav tako veljale poenostavljene zahteve potrebne skrbnosti, kjer bo še vedno potreben del s predložitvijo informacij, ne pa tudi priprava ocene tveganja ter izvedba ukrepov za zmanjšanje tveganja.

Gospodarski subjekti bodo morali pred prvim dajanjem navedenih primarnih proizvodov in drugih proizvodov iz Priloge I uredbe EUDR na trg EU opraviti postopek potrebne skrbnosti in tako zagotoviti, da je tveganje proizvodnje na površinah, ki so bile izkrčene ali z degradacijo gozdov, čim manjše. Gospodarski subjekti bodo morali izjave o izvajanju potrebne skrbnosti pred dajanjem blaga na trg EU poslati v centralni register na ravni EU.

Predvideno je, da bo začetek izvajanja uredbe prinesel določene izzive gospodarskim subjektom pa tudi pristojnim organom držav članic. Za gos-

Slika 1: V uredbi EUDR obravnavani primarni proizvodi, razvrščeni po odstotkih zaradi potrošnje v EU povzročene krčitve gozdov (EUR-Lex, 2023)

Figure 1: Primary products covered by the EUDR Regulation, classified according to the percentage of deforestation caused by consumption in the EU (EUR-Lex, 2023)

podarske subjekte bo zahtevna zagotovitev sistema potrebne skrbnosti, predvsem pri uvozu blaga iz tretjih držav s standardnim oziroma velikim tveganjem. Države članice EU pa morajo že v roku šestih mesecev po uveljavitvi uredbe, torej do 29. decembra 2023, sporočiti Evropski komisiji (EK) pristojne organe. Le-ti bodo morali v državah članicah nuditi vso potrebno tehnično podporo nadzornim organom in gospodarskim subjektom pri izvajanju potrebne skrbnosti. Izvedba tega zakonodajnega akta bo glede na izkušnje pri izvajanju uredbe EUTR terjala tudi bistveno večji obseg nadzora in nadgradnjo pristojnosti oziroma pooblastil posameznih pristojnih organov.

Uredba EUDR v členu 25 predvideva tudi učinkovite, sorazmerne in odvračilne kazni ter javno objavljeni »črni seznam« kršiteljev z opisom kršitve. Uredba EUDR bo lahko učinkovita, če bo poskrbljeno za tekočo izmenjavo informacij in nadzor. S takim namenom se vzpostavlja že omenjeni informacijski sistem za izmenjavo podatkov med gospodarskimi subjekti, pristojnimi organi in carinskimi organi. Tak sistem bo omogočal sledenje in preverjanje izvora ter trajnost proizvodov v dobavni verigi (EUR-Lex, 2023).

Kot je že izpostavljeno v uvodu, se uredba EUDR osredotoča na sedem primarnih proizvodov, katerih potrošnja v EU povzročata največje deleže krčitev in degradacije svetovnih gozdov. Ocena učinka te uredbe je bila opravljena s pregledom znanstvene literature z namenom določitve specifičnih primarnih proizvodov z največjimi okoljskimi vplivi (Pendrill in sod., 2020) ter jih dodatno navzkrižno preveriti z obsežnim posvetovanjem z deležniki. Proizvodi, razvrščeni po odstotkih zaradi potrošnje v EU povzročene krčitve gozdov (slika 1), bi do leta 2030 brez uredbe EUDR povzročili krčitve in degradacijo svetovnih gozdov v obsegu približno 248.000 ha na leto (EUR-LEX, 2023).

Okrogli (nepredelan) les in lesni proizvodi so razvrščeni v enaindvajset podskupin. V EUDR je opredelitev primarnega proizvoda širša kot v predhodni uredbi EUTR, saj poleg lesenega in stavbnega pohištva vključuje tudi npr. lepljen lameliran les, masivne lesene plošče, oglje, papir, sedežne garniture in celo montažne zgradbe iz lesa. Po drugi strani je določena pomembna izjema –

izdelki iz recikliranja (npr. iz odpadnega lesa). Ti izdelki niso vključeni v seznam proizvodov uredbe (GWMI, 2023). Oljna palma pa zajema predvsem palmovo olje in številne izdelke, ki ga vsebujejo.

Uredba EUDR v členih 18 in 19 različnim velikostnim razredom gospodarskih subjektov in trgovcev nalaga različne obveznosti sistema potrebne skrbnosti in pregledov. Veliki trgovci, ki po uredbi EUDR niso majhna in srednja podjetja (v nadaljevanju: MSP), imajo dodatne obveznosti v primerjavi s trgovci, ki spadajo med MSP. Nalaga jim namreč odgovornost za letno javno poročanje o njihovem sistemu potrebne skrbnosti in ukrepih za izpolnjevanje obveznosti. Dodatne obveznosti za velike trgovce, ki niso MSP, vključujejo pregled dokumentacije in evidenc, ki izkazujejo skladnost z uredbo EUDR ter zagotavljanje dostopnosti proizvodov na trgu. Podrobnejši pregled lahko zajema tudi preverbo dokumentacije na kraju samem, pregled popravnih ukrepov, pregled tehničnih in znanstvenih sredstev v luči dokazovanja ničelne stopnje krčitve gozdov, nenapovedane preglede ipd. Po drugi strani pa imajo trgovci, ki spadajo med MSP, manjše obveznosti. Njihovi pregledi se osredotočajo na skladnost s specifičnimi členi uredbe, zlasti na tiste, ki urejajo posebna področja delovanja MSP. Kljub temu pa so v določenih primerih mogoči nenapovedani pregledi in tudi revizija na terenu (EUR-LEX, 2023). Merila za določitev velikega gospodarskega subjekta in trgovca temeljijo na tistih, ki jih določajo druge direktive EU. Le-te opredeljujejo skupna sredstva, ki presegajo 20 mio EUR, čisti prihodki od prodaje več kot 40 mio EUR in povprečno število zaposlenih več kot 250 na dan bilance. Pomembno je poudariti, da se za določanje velikosti podjetja upoštevajo merila posameznega podjetja in ne skupine podjetij (GWMI, 2023).

3 PREGLED ZUNANJE TRGOVINE SLOVENIJE ZA OBRAVNAVANE PROIZVODE

3 OVERVIEW OF SLOVENIA'S EXTERNAL TRADE IN THE CONSIDERED PRODUCTS

Za Slovenijo bo izvedba uredbe EUDR glede na izkušnje pri izvajanju uredbe EUTR terjala

izrazito nadgradnjo in določitev novih pristojnih inštitucij. Dosedanja kontrola nad trgovanjem z okroglim nepredelanim lesom in lesnimi proizvodi, kot jo določa uredba EUTR, bo z naborom novih proizvodov postala manjši del celotnega potrebnega nadzora.

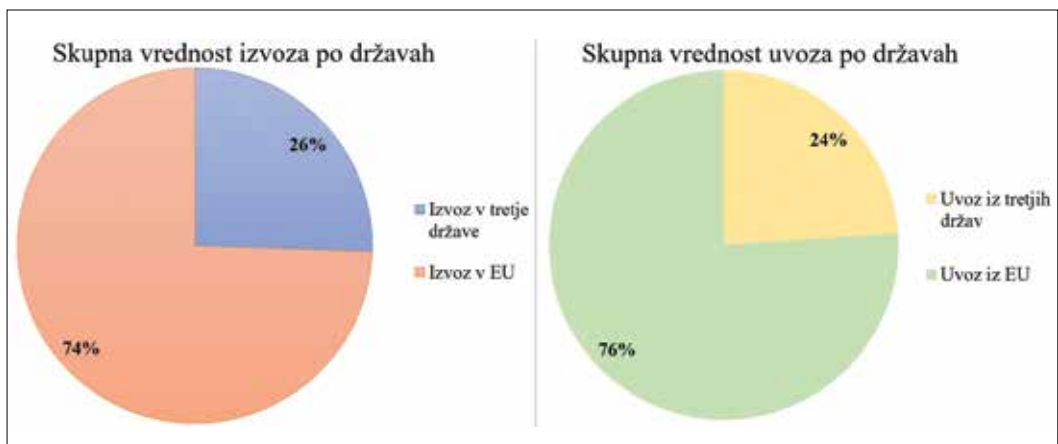
Za obravnavane primarne proizvode iz uredbe EUDR, navedenih v prejšnjem poglavju, smo na Gozdarskem inštitutu Slovenije (v nadaljevanju GIS) pripravili študijo zunanjetrgovinske menjave Slovenije z državami članicami in nečlanicami EU. Kot referenčno obdobje smo izbrali leti 2021 in 2022, poleg tega smo kategorijo »les« razdelili na dve podskupini: okrogli les in lesni proizvodi. Podatki so bili pridobljeni prek Statističnega urada RS (v nadaljevanju SURS), in sicer po šifrah Kombinirane nomenklature (KN). Podatki so navedeni po vrednosti in masi, in sicer v merskih enotah: EUR in tona.

V letih 2021 in 2022 skupaj je vrednost izvoza obravnavanih proizvodov iz Slovenije v države članice EU znašala 5,26 milijarde EUR (v povprečju 2,63 milijarde EUR na leto), kar je 74 % skupne vrednosti izvoza teh proizvodov. Skupna vrednost uvoza obravnavanih proizvodov iz držav članic EU je v letih 2021 in 2022 znašala 4,30 milijarde EUR (v povprečju 2,15 milijarde EUR na leto), kar je 76 % vsega uvoza obravnavanih proizvodov

(slika 2). Podobno je pri izvozu in uvozu obravnavanih proizvodov glede na maso (količino), in sicer smo v letih 2021 in 2022 izvozili 82 % (oz. 1,67 mio ton) vseh količin v države članice EU, uvozili pa 77 % (oz. 5,12 mio ton) vseh količin obravnavanih proizvodov iz EU.

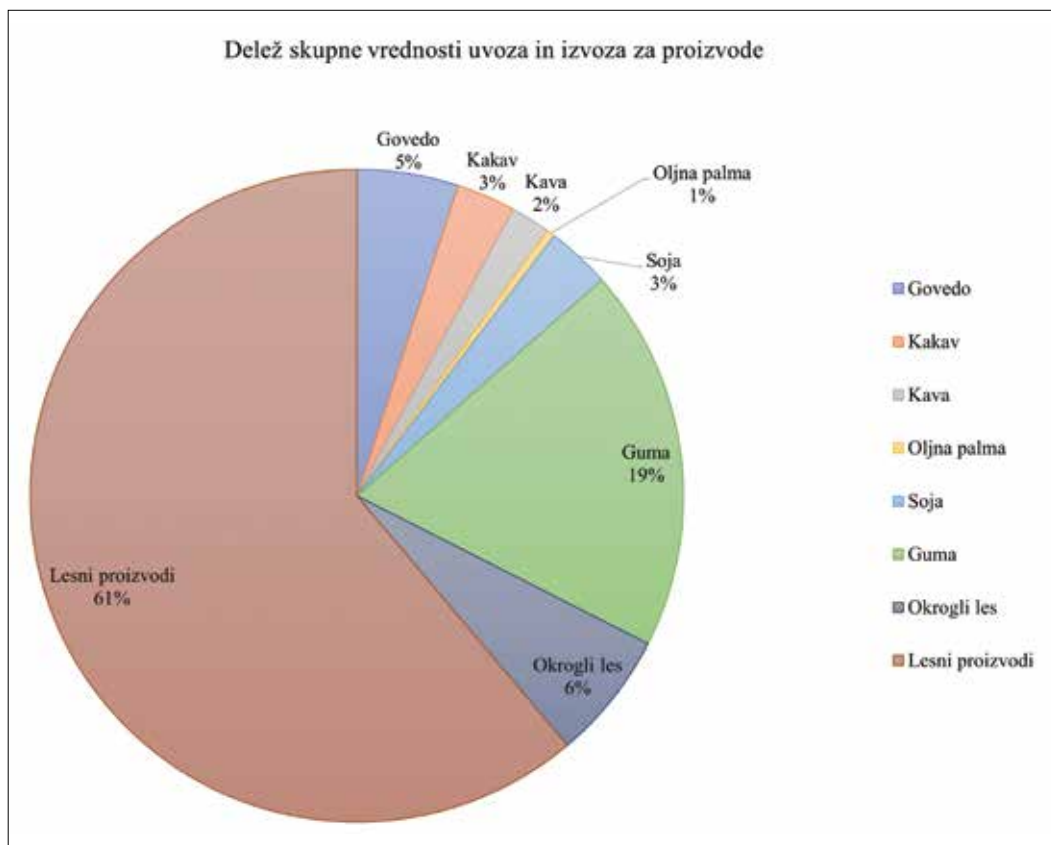
V letih 2021 in 2022 skupaj sta za Slovenijo po vrednosti (izražene v EUR) v prispevku obravnavanih proizvodov prevladovala uvoz in izvoz kategorije lesni proizvodi (ki vključuje vse lesne proizvode, vključno s papirjem, z izjemo peletov, sekancev, ostankov, odpadkov, žagovine), in sicer z 61 % (slika 3). V evrih to znaša 7,78 milijarde EUR v obeh letih. Z 19 % sledi zunanjetrgovinska menjava kategorije »guma«, ki smo jo v letih 2021 in 2022 izvozili ter uvozili v vrednosti 2,42 milijarde EUR. Okrogli les, ki poleg gozdnih lesnih sortimentov zajema še iveri, sekance, pelete in brikete, žagovino ter lesne odpadke, v zunanjetrgovinski menjavi z državami članicami in nečlanicami EU po vrednosti zavzema 6 % skupne vrednosti (oz. 0,81 milijarde EUR).

Glede na maso (količino), izraženo v tonah posameznih vrst obravnavanih proizvodov, sta v letih 2021 in 2022 skupaj za Slovenijo prav tako prevladovala uvoz in izvoz kategorije leseni proizvodi (ki vključuje vse lesne proizvode, vključno

Slika 2: Skupna vrednost izvoza in uvoza obravnavanih proizvodov v letih 2021 in 2022 za Slovenijo (vir: SURS, preračuni GIS)

Figure 2: Total value of exports and imports of considered products in Slovenia for the years 2021 and 2022 (source: Statistical Office of the Republic of Slovenia, calculations by the Slovenian Forestry Institute)

Slika 3: Skupna vrednost izvoza in uvoza po posameznih vrstah obravnavanih proizvodov v letih 2021 in 2022 za Slovenijo (vir: SURS, preračuni GIS)

Figure 3: Total value of exports and imports by individual types of considered products in Slovenia for the years 2021 and 2022 (source: Statistical Office of the Republic of Slovenia, calculations by the Slovenian Forestry Institute)

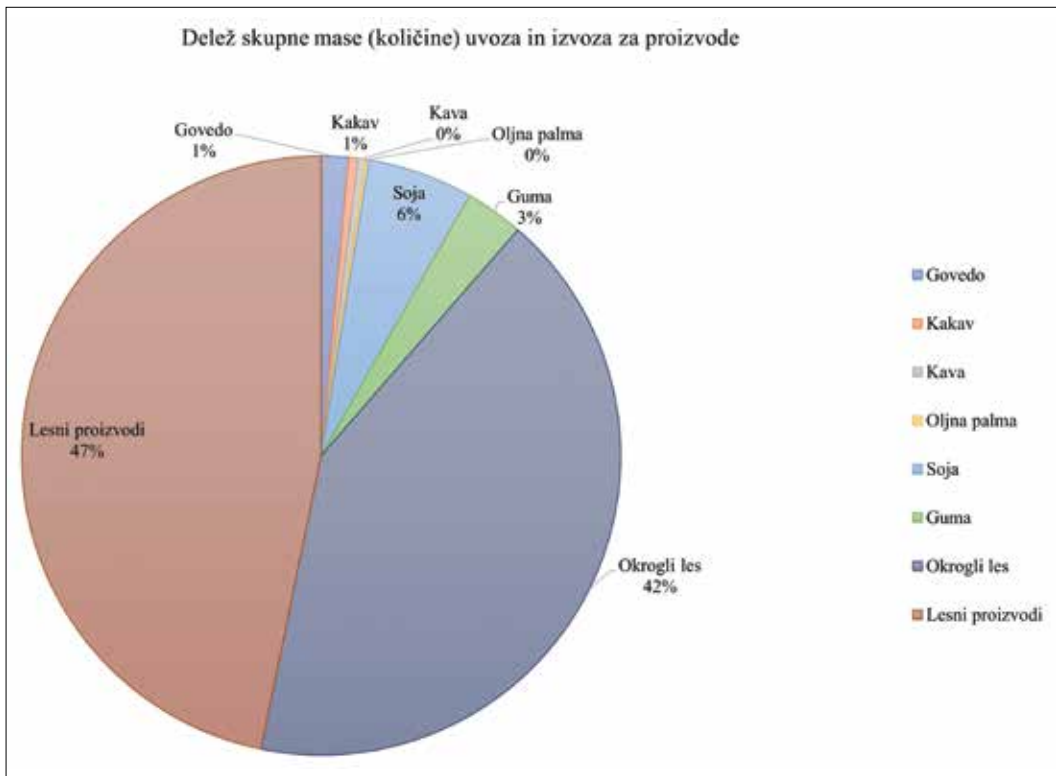
*okrogli les vključuje šifre KN 4401 in 4403 in poleg okroglega lesa zajema še iveri, sekance, pelete in brikete, žagovino in lesne odpadke

s papirjem, z izjemo peletov, sekancev, ostankov, odpadkov, žagovine), in sicer s 47 % (slika 4). V tonah to v obeh letih skupaj znaša 7,41 mio ton. Z 42 % (oz. 6,63 mio ton) sledi zunanjetrgovinska menjava kategorije »okrogli les«, ki poleg gozdnih lesnih sortimentov zajema še iveri, sekance, pelete in brikete, žagovino ter lesne odpadke.

Za lesne proizvode in gumo, ki skupaj predstavljajo kar 80 % vrednosti prometa iz uvoza in izvoza Slovenije v uredbi obravnavanih proizvodov (slika 3), smo podrobneje pregledali tudi vrednosti prometa iz uvoza teh proizvodov po državah nečlanicah EU za leto 2022. Po

vrednosti smo največ lesnih proizvodov iz držav nečlanic EU uvozili iz Bosne in Hercegovine (ki sicer zavzema 6 % skupne vrednosti uvoza lesa v letu 2022), sledijo Kitajska (3 %), Srbija (3 %), Brazilija (3 %) in Ukrajina (2 %). Po vrednosti smo največ gume iz držav nečlanic EU uvozili iz Kitajske (4 % skupne vrednosti uvoza gume v letu 2022), sledijo ji Turčija (4 %), Indonezija (3 %), Republika Koreja (3 %) in Slonokoščena obala (2 %) (vir: SURS, preračuni GIS).

Objavljamo tudi svetovni zemljevid (slika 5), na katerem so predstavljene največje uvoznice obravnavanih proizvodov v Slovenijo. V letu 2022 je skupna vrednost uvoza, ki je preseгла

Slika 4: Skupna masa (količina) izvoza in uvoza po posameznih vrstah obravnavanih proizvodov v letih 2021 in 2022 za Slovenijo (vir: SURS, preračuni GIS)

Figure 4: Total mass (volume) of exports and imports by individual types of considered products in Slovenia for the years 2021 and 2022 (source: Statistical Office of the Republic of Slovenia, calculations by the Slovenian Forestry Institute)

*okrogli les vključuje šifre KN 4401 in 4403 in poleg okroglega lesa zajema še iveri, sekance, pelete in brikete, žagovino in lesne odpadke

7 mio EUR, vključevala štirinajst držav, ki jih lahko razdelimo v tri skupine:

- južnoameriške (Brazilija, Čile in Urugvaj),
- azijske (predvsem države jugovzhodne in vzhodne Azije, kot so Kitajska, Indonezija, Republika Koreja, Vietnam in Indija) ter
- države vzhodne in jugovzhodne Evrope (Bosna in Hercegovina, Srbija, Turčija, Ukrajina).

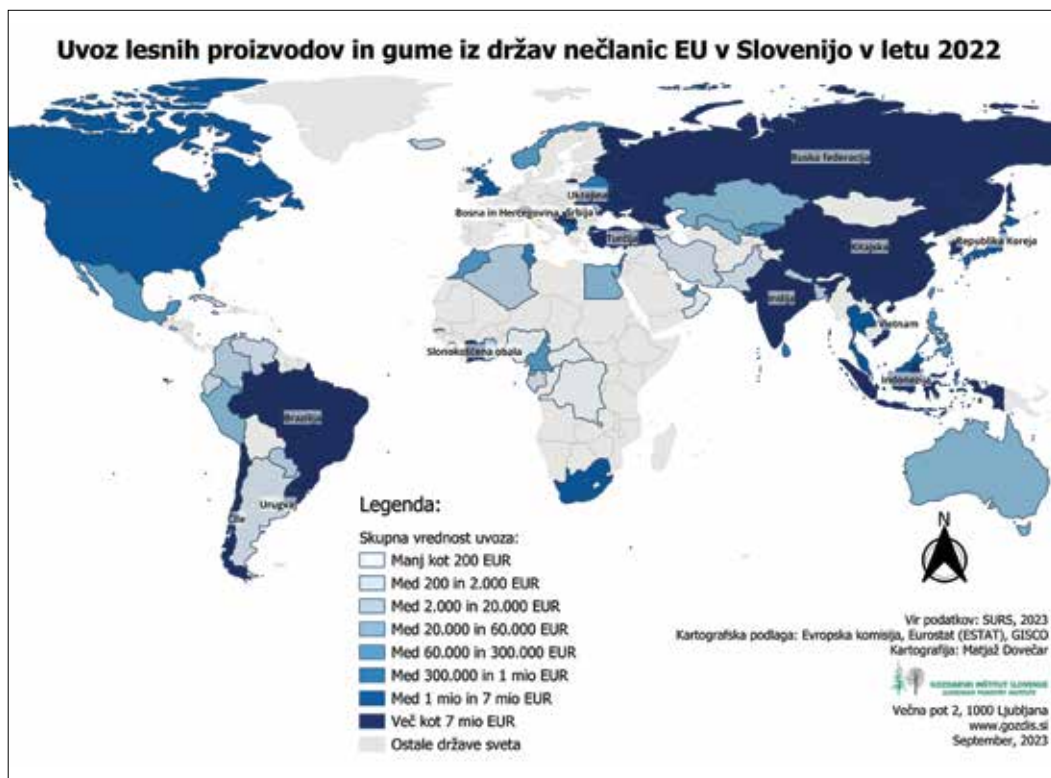
Mednje se po vrednosti uvoza (več kot 7 mio EUR) uvrščata tudi Slonokoščena obala in Ruska federacija. Med navedenimi državami večina uvaža tako lesne proizvode kot tudi gumo, vendar so tri izjeme: Čile in Urugvaj uvažata le lesne proizvode, medtem ko Slonokoščena obala uvaža samo gumo.

4 RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK

4 DISCUSSION AND CONCLUSION

Evropska unija je pomemben uvoznik in uporabnik blaga, povezanega s krčitvami in degradacijo gozdov. Glavni cilj uredbe EUDR je omejiti krčitve gozdov in njihovo degradacijo, ki ju povzročata potrošnja in proizvodnja v EU ter tako zmanjšanje prispevka EU k emisijam toplogrednih plinov in globalnemu zmanjšanju biotske raznovrstnosti.

Uredba EUDR vsekakor prinaša novosti, tudi številne nove zahteve za proizvajalce in trgovce (zahteve in možni sistem nadzora sta odvisna tudi od velikosti gospodarskega subjekta, bodisi so MSP ali ne MSP, za katere v tem primeru

Slika 5: Zemljevid uvoznikov lesnih proizvodov in gume v Slovenijo v letu 2022; izpostavljenih je štirinajst držav z največjo vrednostjo letnega uvoza (več kot 7 mio EUR)

Figure 5: Map of wood products and rubber importers to Slovenia in 2022, highlighting 14 countries with the highest annual import value (over 7 million EUR)

veljajo strožja pravila in obveznosti) kot tudi za državne in carinske organe. Slednji bodo morali zagotoviti uporabo sistema učinkovitega nadzora in poročanja, predvsem skozi enoten evropski informacijski sistem. Okroglemu lesu in proizvodom iz predhodne uredbe EUTR je dodanih več primarnih proizvodov, določen je tudi najmanjši delež obveznih nadzorov, ki variira glede na državo proizvajalko (določena s stopnjo možnega tveganja krčitve in degradacije gozdov).

V Sloveniji prevladuje zunanjetrgovinska menjava vseh proizvodov, ki jih obravnava uredba EUDR (to so: govedo (meso), kakav, kava, oljna palma (tj. palmovo olje in njegovi produkti), soja, guma, les) znotraj Evropske unije (SURS, 2023). Uvoz obravnavanih proizvodov iz držav nečlanic EU namreč tako po vrednosti kot po masi zavzema slabo četrtino skupnega uvoza vseh sedmih primarnih proizvodov, podobno velja

za izvoz. V zadnjih dveh letih v uvozu iz EU po vrednosti izrazito prevladujejo lesni proizvodi, iz drugih držav sveta pa prav tako prevladujejo lesni proizvodi, sicer ne tako izrazito, sledita soja in guma. Soja je med temi proizvodi najbolj problematična glede krčitev gozdov (s 33 % na drugem mestu), medtem ko sta les (z 9 %) in guma (s 3 %) manj problematična. Nasprotno pa je oljna palma (palmovo olje in njegovi produkti) najbolj problematičen primarni proizvod (34 %), čeprav zavzema le 1 % v vrednosti uvoza in izvoza v Sloveniji. V zadnjih dveh letih pa v uvozu iz EU po masi (količini) prevladujejo lesni proizvodi, sledi okrogli les, iz drugih držav sveta pa prevladuje uvoz soje in lesnih proizvodov. Za primer: uvoz soje iz držav nečlanic EU je v letu 2021 znašal 306.000 ton, v letu 2022 pa 239.000 ton. Podobno kot pri uvozu tudi pri izvozu v druge države članice EU po vrednosti izrazito

prevladujejo lesni proizvodi, sledi izvoz gume. Enako velja za izvoz v tretje države. Po masi (količini, izraženi v tonah) v izvozu v države članice EU izrazito prevladuje okrogli les, sledijo lesni proizvodi. V tretje države pa izrazito prevladuje izvoz lesnih proizvodov.

Glede na določila uredbe EUDR smo se v analizi podrobneje osredotočili še na uvozne značilnosti dveh najpomembnejših primarnih proizvodov v trgovini Slovenije, to sta lesni proizvodi in guma. V tem primeru je bilo leto 2022 referenčno leto. Podatki kažejo, da Slovenija iz držav nečlanic EU največ lesnih proizvodov uvozi iz Bosne in Hercegovine, in sicer v skupni vrednosti 107 mio EUR, kar je 6 % celotne vrednosti uvoza lesnih proizvodov v omenjenem letu. Sledita Kitajska in Srbija, vsaka s skupno vrednostjo prometa uvoza približno 65 mio EUR oz. deležem skupnega uvoza lesnih proizvodov 3 %. Največ vrednosti prometa iz uvoza gume Slovenija ustvari s Kitajsko v skupni vrednosti 20 mio EUR, kar je 4 % celotne vrednosti uvoza gume. Sledijo ji Turčija (4 %), Indonezija (3 %), Republika Koreja (3 %) in Slonokoščena obala (2 %). V letu 2022 je Slovenija glede na globalno perspektivo največ izmed obravnavanih proizvodov uvozila iz treh glavnih geografskih območij (slika 5): južnoameriškega (predvsem Brazilija, Čile in Urugvaj), azijskega (predvsem Kitajska, Indonezija, Republika Koreja) in držav jugovzhodne ter vzhodne Evrope (predvsem iz Bosne in Hercegovine, Srbije, Turčije, Ukrajine).

Analiza podatkov o zunanjetrgovinski menjavi z uredbo spremljanih proizvodov v Sloveniji bo pomembna tudi za pristojne in carinske organe Slovenije. Pomembno bo namreč, ali bodo države, ki so za slovenski uvoz najpomembnejše, označene kot države z nizkimi ali z visokimi stopnjami tveganja v boju proti krčitvam in degradaciji gozdov.

Uredba EUDR se osredotoča na sedem primarnih proizvodov, ki najbolj neposredno vplivajo na krčitev in degradacijo svetovnih gozdov. Ob uveljavitvi uredbe EUDR njeni predlagatelji že vnaprej priznavajo in načrtujejo, da bo v prihodnje treba upoštevati tudi vplive potrošnje surovin oz. izdelkov na druge pomembne naravne ekosisteme, kot so npr. mokrišča, šotišča in savane.

5 ZAHVALA

5 ACKNOWLEDGEMENT

Zahvaljujeva se recenzentu za komentarje in konstruktivno kritiko, s čimer je prispeval k izboljšanju kvalitete prispevka. Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega projekta Načrtovanje tehnologij in presoja kakovosti izvajanja del v gozdovih v podporo biogospodarstvu (V4-2209), ki ga sofinancirata Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter ARIS (Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost RS). Del prispevka je nastal tudi v okviru Programske skupine Gozdno–lesna veriga in podnebne spremembe: prehod v krožno biogospodarstvo (P4-0430, Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost RS).

6 VIRI

6 REFERENCES

- Aid Environment, 2023. <https://aidenvironment.org/upon-the-entering-into-force-of-the-regulation-all-countries-will-be-assigned-a-standard-level-of-risk/> (11. 8. 2023)
- EUR-Lex, 2023. Regulation (EU) 2023/1115: [EUR-Lex - 32023R1115 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1115/oj)
- EUR-Lex, 2021. Regulation (EU) 2010/995: [EUR-Lex - 52021PC0706 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2010/995/oj)
- FAO, 2020. Global Forest Resources Assessment 2020, Key findings, <https://www.fao.org/3/CA8753EN/CA8753EN.pdf> (11. 8. 2023)
- GWMI (Global wood market info), 2023. Implications of EU's new regulation for deforestation-free supply chains: EUDR in focus (11. 8. 2023)
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), 2020. Climate Change and Land, Summary for Policymakers. https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/sites/4/2020/02/SPM_Updated-Jan20.pdf (21. 8. 2023)
- Pendrill F., Persson U. M., Kastner, T. 2020. Tveganje krčenja gozdov v proizvodnji in porabi kmetijskih in gozdarskih proizvodov 2005–2017 (ang. *Deforestation risk embodied in production and consumption of agricultural and forestry commodities 2005-2017*) (Različica 1.0)“. <https://zenodo.org/record/4250532>
- Statistični urad RS (SURS), 2023. Izvoz in uvoz po 8-mestni šifri Kombinirane nomenklature po državah za Slovenijo za leto 2021 in 2022 <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/2490201S.px> (16. 8. 2023)
- Vásquez-Grandón, A.; Donoso, P.J.; Gerding, V. 2018. When Is a Forest Degraded? *Forests* 2018, 9, 726. <https://doi.org/10.3390/f9110726>